

Eriline ja õpetlik kogemus teisest kultuuriruumist pärit õpilastega

I osa

Autor: Silvi Sokk, Tartu Katoliku Hariduskeskus, 2012

Tartu Katoliku Hariduskeskuse põhikooliosas õpib sel õppeaastal 5 immigrandõpilast, kes on pärit Poolast, Hispaaniast, Itaaliast, USA-st. Viimaste aastate jooksul on meie koolis igal aastal olnud põhikooli II ja III astmes kuni 5 sellist õpilast. Õppida koos selliste õpilastega on huvitav kogemus nii õpetajatele kui klassikaaslastele, kellel mujalt pärit lastega suheldes avardub maailmapilt ning tekib võimalus aru saada vajadusest arvestada erinevusi oma elus ka edaspidi.

Kohanemine ja keeleõpe

Teisest kultuuriruumist pärit ja teisekeelse õpilase kohanemine on ühtmoodi keeruline õpilasele, tema vanematele kui õpetajale. **Pole vaja vist rõhutada, et mida erinevam on kultuuritaust võrreldes eesti kultuuriga, seda keerulisemaks kujuneb kohanemine siinse elu ja kooliga.** Samas ei saa öelda, et näiteks Eestis elanud, aga I ja II kooliastmes teisekeelses koolis õppinud õpilase kohanemine III kooliastmes eestikeelse kooliga väga

lihtsalt läheks, vaatamata kultuurilisele sarnasusele ja samale elukeskkonnale. Kuigi võib öelda, et viimati kirjeldatud situatsioonis on kohanemine tunduvalt lihtsam, kui päris teisest kultuuri- ja keeleruumist pärit õpilasel, aga siiski mitte probleemideta.



Kohanemist mõjutavad ka mitmed kooli- ja kultuurivälised aspektid, näiteks see, mis põhjusel õpilane Eestisse on sattunud, kaua Eestis plaanitakse viibida, missugused on perekondlikud suhted jm. Siiski on ka väliste tegurite kohta üldistusi väga raske teha, sest ühesugused välised mõjurid võivad erinevatele õpilastele mõjuda erinevalt. Näiteks. Meie

koolis on õpilane, kelle perekond lahkub Eestist peale 3 siinviibitud aastat. See oli teada tema meie kooli õppima asumisel kohe algusest peale. Õpilane on vaatamata sellele motiveeritud ja õpib meelsasti eesti keelt, et saada aru oma eakaaslastest, tulla toime suhtlemisega väljaspool kooli (kaubanduses, treeningul, teatris jne). Vaatamata vähestele Eestis viibimise ajale on ta suutnud nii palju eesti keele selgeks õppida, et saab kõnekeelest aru ning suudab vestluses ise osaleda, kuigi teab, et lahkub Eestist üsna pea ning võib juhtuda, et oma elus eesti keelt tal mitte kunagi vaja ei lähe.

Samas on meie koolis veel üks õpilane, kes teab ka, et viibib Eestis lühiajaliselt. Seetõttu puudub tal enda sõnul põhjus eesti keelt õppida, kuigi oma Eesti-poolse perekonnaga suhtlemiseks (näit vanavanemad) võiks eeldatavasti olla eesti keel hädavajalik, sest tema emakeelt, inglise keelt, temaga iga päev kokku puutuvad sugulased ei valda. Siiski puudub õpilasel motivatsioon ja eesti keele oskus on vaatamata siin viibitud aastale, mille jooksul ta on saanud individuaalseid eesti keele tunde 3 korda nädalas, madal. Keeleoskus piirneb vaid mõnede sõnadega kõnes ning ilmselt mingis hulgas suulise kõne mõistmises koduses situatsioonis. Praegu kirjeldab õpilane oma olukorda sõnadega: mind ei huvita miski, Eesti pole minu tüüpi maa.

Nende õpilaste näitel võib öelda, et **sarnaste väliste mõjurite olemasolule vaatamata on õpilaste õpimotivatsioon diametraalselt erinev.**

Kolmas õpilane, kes on terve oma elu elanud Eestis, aga õppinud venekeelses koolis ning teab, et vajab edasiõppimiseks eesti keelt, on väga motiveeritud ja lühikese aja jooksul omandanud eesti keele tasemel, kus ta saab suhelda ning mõistab eestikeelset kõnekeelt.

Kaks esimest kirjeldatud õpilastest valdavad vabalt inglise keelt võõrkeelena või emakeelena ning nende eakaaslased saavad nendega vabalt suhelda, sest oskavad inglise keelt tänu meie koolis kasutatavale keelkümblusmeetodile vabalt. **Kaasõpilaste keeleoskus – igapäevaseks suhtlemiseks ei ole ju vaja eesti keelt kasutada – võiks jälle mõlema õpilase puhul eesti keele õppimist takistada, aga pole üldse mõlema õpilase puhul sarnaseks mõjutajaks.**

Kolmanda õpilase inglise keele oskus on halvem, temal pole võimalik klassikaaslastega inglise keeles suhelda, mis kindlasti on olnud ka põhjuseks, miks tema eesti keele tase nii kiiresti paremaks muutub. Et teistega suhelda, peab ta omandama mingigi keele ja on valinud eesti keele õppimise.

Kool ja immigrantõpilased

Kooli jaoks teeb õpimotivatsiooni erinevus immigrantõpilaste õpetamise veel keerulisemaks, kui eeldada võiks. Probleem on ka tegelikult selles, et **immigrantõpilasi on vähe ning igaüks neist on eriline juhtum**, ühte keele- või aineõppegruppi neid koondada ei saa, sest eelnevate teadmiste tase on sedavõrd erinev. Seega eeldab immigrantõpilaste kooli vastuvõtmine üsna pungil rahakotti, kui tahta teha nii nagu oleks ideaalne – individuaaltunnid eesti keele õppimiseks, et valmistada õpilast ette kõikide ainete eestikeelseks õppeks, pluss individuaaltunnid õpilase emakeeles ja vähehaaval eesti keeles ainete õppimiseks, et õpilane ei jääks maha eakohasest ainekavast. Niisugust raha ega ka uusimmigrandist õpilase emakeelset õpetajat pole aga kusagilt võtta. Seega on vaja luua olukord, mis oleks optimaalne nii koolile kui õpilasele ja tema vanematele.

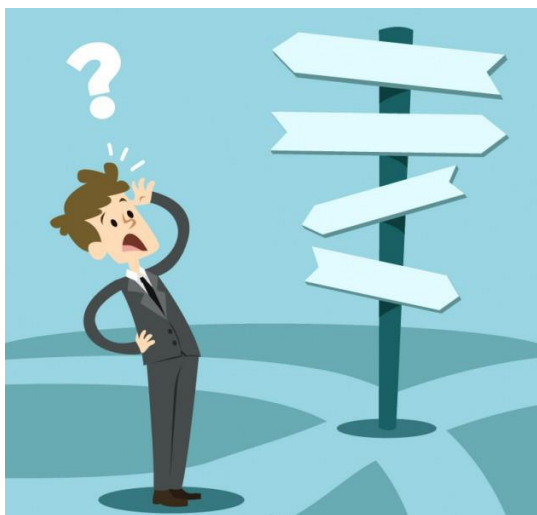
Eestil praegu sellist laialdast kogemust pakkuda pole, uusimmigrandist õpilasi on siiaani olnud vähe ning needki pole koondunud ühte kooli kokku, vaid paigutuvad üle Eesti laiali. Ilmselt suuremates linnades tihedamalt. Abiks saab küll võtta kogemuse mitte eestikeelsete õpilaste õpetamisest ja püüust neid läbi hariduse meie ühiskonda integreerida. Kuid nagu eespool nimetatud, on Eesti mitte-eestlased ikkagi elanud siin üsna pikka aega ning kultuuriruum on pigem sarnane Eesti omaga, kui oma emamaaga.

Mida siis teha, kui kooli satub õpilane, kes peaks õppima füüsikat 8.klassis, aga ei oska mitte ühtegi sõna eesti keelt? Ühest võimalikust tegutsemisviisist tuleb juttu artikli teises osas.

II osa

Mida teha, kui kooli satub õpilane, kes peaks õppima füüsikat 8.klassis, aga ei oska mitte ühtegi sõna eesti keelt? Ühest võimalikust tegutsemisviisist tuleb juttu artikli teises osas.

Tartu Katoliku Hariduskeskuse põhikooliosas õpib sel õppeaastal 5 immigrantõpilast, kes on pärit Poolast, Hispaaniast, Itaaliast, USA-st. Viimaste aastate jooksul on meie koolis igal aastal olnud põhikooli II ja III astmes kuni 5 sellist õpilast. Õppida koos selliste õpilastega on huvitav kogemus nii õpetajatele kui klassikaaslastele, kellel mujalt pärit lastega suheldes avardub maailmapilt ning tekib võimalus aru saada vajadusest arvestada erinevusi oma elus ka edaspidi.



Võimalused ja vahendid

Seadus annab võimaluse nimetada mujalt saabunud õpilane haridusliku erivajadusega (HEV) õpilaseks ja koostada talle igas aines (va andeained ja keh kasv) individuaalne õppekava (IÕK). IÕK sisaldab **põhjusi, miks IÕK määratakse, õppesisu ja -tegevusi, oodatavaid õpitulemusi, kasutatava õppematerjali loetelu** ja – mis kahjuks on eesti koolis üks kõige tähtsam

asi – põhimõtteid, **kuidas õpilast hinnata**. Seadus annab õiguse mitte panna hindeid kuni 6.klassini, aga mis teha juhul, kui õpilane on umbkeelne ja õpib 7. klassis? Mitte mingil juhul ei ole võimalik olla nõus mõttega, et tuleb panna see hinne, mis talle hindamisjuhendi protsentide järgi panna saab e seega „2“ või heal juhul „3“, sest ta ju ei oskagi rohkema eest sinna töösse midagi kirjutada. Muidugi ei oska – ta ei saa ju aru!

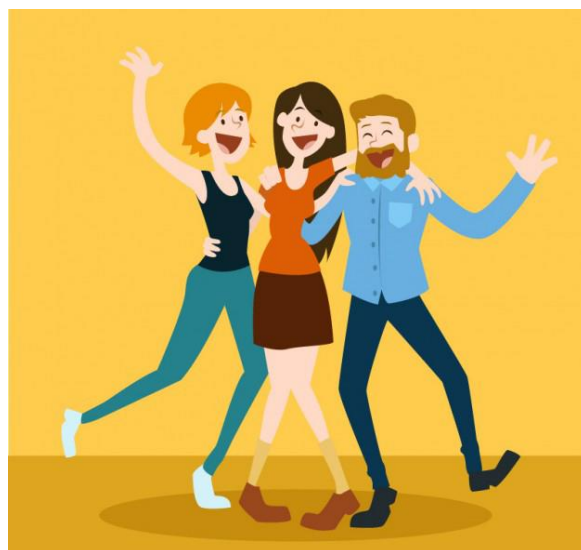
Vähemalt mõnel tingimusel võib riigieksamina sooritada eesti keele kui teise keele riigieksami. Õnneks võib vähem kui kolm aastat Eestis viibinud õpilane teha eesti keele kui teise keele koolieksami, mis koostatakse vastavalt õpilase tasemele ning IÕK-le. Aga mida teha valikaine eksami puhul? **Ja mis saab edasi – kui õpilane on tegelikult võimeline õppima gümnaasiumis, kuid pole eesti keele vähese oskuse tõttu selleks veel valmis?** Soomes ja Rootsis on selliste õpilaste jaoks nõ lisa-aasta, kus õpilasel on võimalik veel ühe õppeaasta jooksul õppida keelt ning täiendada end ka teistes ainetes ning proovida peale seda gümnaasiumis edasi õppida. Eestis sellist võimalust pole.

Meie koolil on juba tekkinud mõningane kogemus uusimmigrantõpilaste õpetamisel, seega saan anda **mõningaid nõuandeid** puhuks, kui põhikooli II või III astmesse satub õpilane, kes ei oska üldse eesti keelt.:

1. Koolil on oluline teada, **mis on vanemate huvi ja missugused nende ootused tuleviku osas** – kas õpilane jääb Eestisse pikemaks ajaks ning talle on vaja õpetada kiirkorras eesti keelt või on Eestis viibimine ajutine ja pigem on mõtet keskenduda edasijõudmisele erinevates ainetes ning õpetada eesti keelt miinimumprogrammi järgi.
2. Püüda kohe selgeks teha, **mis tasemel on õpilane erinevates ainetes ning kuidas on see võrreldav eesti õppekavaga**.

3. **Koostada hariduslike erivajaduste (HEV) tõttu erinevates ainetes individuaalset õppekava (IÕK),** kuhu panna kindlasti kirja kõik hindamise erisused. **Eriti soovitav on kasutada kujundava hindamise üht võtet – kirjeldavaid hinnanguid õppetööle lähtudes oodatavatest õpitulemustest.** See annab ülevaate õpilase edasijõudmisest koolis ilma hindeta, mida pole mõttekas panna, kuna hinne ei näita sel etapil küll mitte midagi. Seadus minu teada sellist võimalust ei paku – hinded peavad III kooliastmes õpilasel olema, aga paremat lahendust meie välja mõelda pole suutnud. Õppeaasta lõpuks on võimalik kirjelduste põhjal hinded siiski panna.

4. **Määrata õpilasele abiline oma klassist, kes vähemalt esialgu aitab uuel lapsel kooliellu sisse elada.** Noored saavad päris hästi suhtlemisega hakkama ka siis, kui üldse üksteise keelt ei valda, kehakeel on abiks. Väga oluline on klassijuhataja suhtumine ja suunamine, soovitav oleks teha uue õpetaja saabumisel õppekäik koolist välja, **et lapsed omavahel ka väljaspool koolisituatsiooni suhtleksid.**



5. **Kohe esimestest päevadest alates on soovitav, et õpilane osaleb nn andainete tundides ja kehalises kasvatuses koos klassiga** – need on ained, kus on ka võimalik ilma keelt oskamata tunnist päris hästi osa võtta.
6. Immigrantõpilaste õpetamiseks **on võimalik taotleda kohalikult omavalitsuselt ja projektipõhiselt ka Integratsiooni sihtasutuselt rahalist toetust vähemalt eesti keele õppeks,** mida on kindlasti vaja esialgu individuaalselt teha, sest näiteks 8. klassi tulnud mitte-eestlane ei hakka ju nagunii käima oma klassi emakeeletunnis.
7. **Teistes ainetes on hea kasutada abiõpetajat kas või mõnes tunnis nädalas.** Tänapäeval annab muidugi **internet** tohutu võimaluse ka muukeelsete õppematerjalide leidmiseks nii tasuta kui tasu eest. Päevapealt immigrantõpilase jaoks võõrkeelsele õppele üleminek pole ju mõeldav.

8. Väga suurt rolli mängib **õpilase perekonna kaasamine**, et mitte keegi ei tunneks, et on oma keerulise olukorra ja murega üksi. Pidev suhtlemine, kohtumised ja konsultatsioonid vanematega aitavad lapsel ja ka õpetajatel paremini toime tulla, sest tegelikult on ju kõigi eesmärk üks – et laps tunneks end koolis turvaliselt ja tahaks õppida.
9. **Kooli juhtkond peab olema valmis igatpidi abistama õpetajat**, kes on sattunud olukorda, kus tal on klassis õpilane, kes ei oska eesti keelt, aga kellele tuleb aine selgeks teha. Siinkohal aitavad ka **nn juhtumi analüüsi koosolekud**, kus õpetajad saavad tuge ja nõuandeid kolleegidelt. Ainult üheskoos ühtmoodi lõppeesmärgi poole liikudes on võimalik midagi ära teha.
10. Kui kooli satub õpilane, kelle vanemad või kodukohariik on nõus maksma individuaaltundide eest ning kelle puhul on teada, et ta mõne aasta pärast lahkub, on võimalik kasutada **individuaaltunde põhiainetes**. Tavaliselt räägib rändava eluviisiga (näit sõjaväelaste) pere laps II-III kooliastmes juba piisavalt hästi inglise keelt. Muid keeli kõnelevaid ja asjast huvitatud õpetajaid selliseks puhuks on vähemalt Tartus võimalik leida – eks võõrkeeles õpetamine ole põnev väljakutse ka õpetajale; andainetes ja kehalises kasvatuses saab õpilane osaleda koos oma klassikaaslastega.

Praegu pole Eestis äsja siia elama asunud õpilasi kuigi palju, aga aja möödudes tuleb neid üha juurde. Ei aita väitmine, et meie kliima on halb ja sotsiaaltoetused nii väikesed, et ega keegi siia elama tulla ju ei taha. Tahab küll ja hoopis palju erinevatel põhjustel kui kliima või sotsiaaltoetused – uusimmigrandid pole siia tulnud vaid mugavat äraelamist otsima, vaid näiteks tööle ülikoolidesse ja korporatsioonidesse, kirikute kaudu misjoneerima või töötama nõuandjana valitsussektoris. Seepärast **on oluline, et Eesti kool oleks valmis uusimmigrantidest õpilasi vastu võtma ning õpetama**. Et enamus meie koolidesse õppima asunud uusimmigrantidest saaksid vastata küsimusele

“Kui sa nüüd Eestist lahkuksid, kas tahaksid siia tagasi tulla?”

vastusega, mis rõõmustaks ilmselt kõiki kooliga seotud inimesi:

„Muidugi tuleksin ma siia hea meelega tagasi! Näiteks õppima.“

Et Eesti oleks maa, mis jääb meelde mitte heade sotsiaaltoetuste, vaid hea hariduse andjana.